

Spojitost člověka s kosmem se zřetelem na jeho život1

Zvěrokruh a lidská forma

Včera jsme hovořili o formování člověka a viděli jsme, jak se jeho vnitřní a vnější forma vytváří z vesmíru a současně jsme zjistili, jak výrazně nahlédli tuto spojitost mezi lidskou formou a celým vesmírem lidé v dobách staršího, instinktivního poznávání. Přitom však musíme trvat na následující věci. V jednom z náčrtů jsem ukázal, jak lze do lidské postavy vkreslit celý zvěrokruh. Jako lidskou postavu jsme vlastně museli nakreslit embryonální formu člověka. Když nakreslíme tuto embryonální formu člověka, pak máme v samotné podobě člověka obraz zvěrokruhu. Z této embryonální formy se však člověk v životě zde na Zemi, mezi narozením a smrtí, do jisté míry vytrhává. Během embryonální doby je formován výlučně z vesmíru. Chtěl bych zdůraznit, že během svého pobytu na Zemi se pak napřimuje. A tím zároveň zvedá hlavu z kruhu, který je vytvořený podle zvěrokruhu. Tím, že člověk pozvedá svou hlavu z něj - že tedy během svého pozemského života má sice ještě formu, kterou obdržel v embryonálním vývoji, ale již ji nevčleňuje do nebeského světa stálic - získává především vzhledem na formu hlavy možnost přijmout do této formy hlavy to, co si přenáší z předchozího života na Zemi.

Vztah zvířete k Zemi

Zvíře si zachovává svoji horizontální polohu páteře a hlava mu vpředu visí jen na páteři. Z postavení zvěrokruhu si tedy v

1 R. Streiner: *Anthroposofie jako kosmosofie*, 16. přednáška z cyklu *Anthroposofie jako kosmosofie*, Dornach, 28. října 1921, GA 208, pozn. vyd.

podstatě zachovává mnohem více, ale pomocí své hlavy nemůže nic přijmout ze svého předchozího pozemského života. Je tomu tak, když pozorujeme formu člověka na této jedné straně a tedy řekneme: Kdyby byl člověk vytvořen přesně podle zvěrokruhu, měl by formu embrya. Kdyby si ale ponechal tuto formu během svého života, nemohl by prostřednictvím formy hlavy přijmout svou bytostnou podstatu z minulé inkarnace.

Člověk se pozvedá z orientace na zvěrokruh

Tím, že člověk zvedá svoji hlavu z této pozice, umožňuje formě, aby se stala obalem pro to, co přichází z minulého zemského života.

Podobně však člověk zvedá druhou stranu, která je orientována podle posledních znamení zvěrokruhu, podle Střelce, Kozoroha, Vodnáře a Ryb, tedy, jak jsme řekli včera, na základě vnějšího života, tj. podle dávnějších vnějších životních poměrů: lovu, chovu zvířat, rolnictví a obchodování, lodní plavby. Člověk tyto činnosti opět vytváří ze svého chtění, tedy ze své soustavy končetin, které vyzdvihl z orientace na zvěrokruh, a proto mu ve všech těchto činnostech, které jsou lidskými úkony, zůstává možnost zárodku k pozdějším pozemským životům.

Naopak zvíře, které zůstává úplně orientováno uvnitř zvěro-kruhu, nemá žádnou možnost něco přijmout z minulého života na Zemi nebo nahlížet do dalšího pozemského života. Proto se také to, co jsme nazvali kruhem orientace, zvířetníkem, nazývá „zvěro-kruhem“ na základě hluboké moudrosti staršího, instinktivního poznání.

Z toho všeho vidíte, jak důkladná vlastně byla tato starší instinktivní moudrost, a že my, pěstujeme-li znovu duchovní vědu, dospíváme dnes nikoli z instinktu, nýbrž z jasného vědomí ke stejným skutečnostem. Opět tak poznáváme to, co žilo ve starém instinktivním poznání, jak jsem to zde naznačil v posledních přednáškách, a vůči čemu získáváme stále větší respekt, čím více vnikáme do této prapůvodní lidské moudrosti. To jsem vám chtěl nejprve říci o formě.

To, co do této formy člověka určitým způsobem vtéká, co je do této formy vylito, je život. Tento život člověka najdeme lokalizován v éterném těle člověka, podobně jako formu nalézáme lokalizovanou ve fyzickém těle. Zabýváme-li se fyzickým tělem člověka, je tedy naprosto správné, že ho studujeme podle jeho formy, neboť forma je u fyzického těla tím podstatným. K fyzickému tělu se přidružuje éterné tělo, které reprezentuje především život. Včera jsme mluvili o formě, dnes budeme hovořit o životě.

Sedm životních stupňů

Včera jsme viděli, že forma se vlastně skládá z dvanácti různých forem a těchto dvanáct různých forem jsme se pokusili studovat. Celková forma člověka, vnitřní i zevní, tedy vyplývá z dvanácti jednotlivých forem. Podobně život člověka vyplývá z řady jednotlivých úrovní života. Tyto jednotlivé úrovně si můžeme nejprve představit následujícím způsobem:

1) To první, co člověk ve svém všedním vědomí vůbec nepovažuje za úroveň života, je smyslový život. Smysly sice

jsou včleněné do celkové lidské bytosti, ale leží tak výrazně na periférii, na obvodu člověka, že ve všedním životě člověk vlastně zapomíná, že život smyslů je nejzevnější vrstvou jeho života. Na obvodu tedy máme nejzevnější vrstvu svého života - smyslový život. Jdeme-li dále dovnitř a omezujeme-li se jen na pozorování života, přicházíme k pokračování života smyslů směrem dovnitř; tento smyslový život pokračuje dále v životě nervů. Nervy probíhají od smyslových orgánů dovnitř a nervový život je tak vlastně pokračováním smyslového života.

2) Samotný život nervů však nyní přichází do styku s jiným životem, s jinou úrovní života, která se rozvíjí v živé lidské bytosti. Z určitých hledisek jsem to již charakterizoval v jiných souvislostech, kdy jsem upozornil na to, jak se člověk nadechuje. Když se člověk nadechuje, přijímá vdechovaný vzduch a tento vdechovaný vzduch jej nejprve uvádí do určitého vnitřního rytmu, který páteřním kanálem pokračuje až do mozku. A upozornil jsem na to, co se na tomto pokračování zakládá. Zde se život nervů dostává do kontaktu s životem dýchání. A postupujeme-li dovnitř, další úrovní života je skutečně život dýchání.

3) Život dýchání se opět spojuje s jinou úrovní života. Pokud to můžeme tak říci, dech neustále obnovuje krev. Rytmus dechu tak souvisí s rytmem krve a od života dýchání můžeme přejít do oběhového života, do života, který je obsažen v rytmu oběhu.

4) Oběh krve opět na druhé straně souvisí s celkovou výměnou látek. Oběh krve přijímá výměnu látek, takže přicházíme k další úrovni života, k látkové výměně.

5) Výměna látek opětně podněcuje to, co uskutečňujeme ve vnějším pohybu. Jen díky tomu, že člověk žije v rámci látkové výměny, se může zevně pohybovat. Lidská (a také zvířecí) výměna látek je uzpůsobena tak, že to, co se děje ve látkové výměně, může lidská duše použít k vytvoření pohybu a my se tak dostáváme k pohybovému životu. Zde se již opět

zařazujeme do vnějšího světa a tím, co vytváříme, se účastníme vnějšího světa.

6) A potom existuje ještě jeden další stupeň života. Je to život reprodukční, život rozplozování. V pohybu člověk skutečně neustále spotřebovává sebe sama a vnitřní reprodukce se musí uskutečňovat právě proto, že člověk je v pohybu.

Kdybychom se zastavili uvnitř kůže člověka, místo pohybového života bychom mohli napsat také jeho korelát - vnitřní reprodukci. A když tato reprodukce vystupuje samostatně, tak vystupuje v životě rozplozovacím, ve vlastním reprodukčním životě.

Tak jako jsme včera nastínili dvanáct formujících principů celkové formy člověka, podobně jsme dnes nastínili sedm úrovní života:

- 1) život smyslů
- 2) život nervů
- 3) život dýchání
- 4) život oběhu
- 5) život výměny látek
- 6) život pohybu
- 7) život reprodukční

Těchto sedm úrovní života ve skutečnosti ukazuje na to, že člověk na těchto úrovních žije vzhledem na své éterné tělo rozdílným způsobem. Když budeme tyto věci pojímat vážně, nemůžeme mluvit o jediném neurčitém životě.

Naše éterné tělo nejprve žije, pokud to tak mohu vyjádřit, v rovině smyslů. Tento život v rovině smyslů je životem, který ve skutečnosti sotva vnímáme jako život, ale tím se vlastně účastníme zevního světa. Naše éterné tělo, které je něčím živoucím, proniká také naše oči a tím je určitým způsobem oživuje. Ale v oku se dotýká také něčeho substanciálního, co málem odumírá - oko je živým orgánem jen proto, že je proniká

éterné tělo. A nepřihlížíme- li k tomuto prostupujícímu éternému tělu, oko je vlastně fyzikální aparát.

Různé smysly jsou vyvinuté různým způsobem tak, že na jedné straně jsou vlastně fyzikálním aparáty, které pak proniká éterné tělo. Ale vcelku je to tak, že smyslové orgány jsou vlastně mrtvými orgány, které jsou prostě jen proniknuty éterným tělem. Život smyslů můžeme tedy nazvat odumírajícím životem. Život nervů naproti tomu tvoří z toho, co se prožívá ve smyslech, to, co může život smyslů uchovat. Např. pozorujeme-li oko, na životě nervů se zakládají všechny dozvuky a účinky, takže v nervovém životě máme jakýsi v klidu spočívající či udržující život.

Avšak život dýchání vede tento prchavý a udržující se život smyslů k obraznosti. Schopnost tvořit si obrazy o vnějším světě spočívá na kontaktu rytmu dýchání s nervovými proudy. Abstraktní myšlenky jsou ještě zcela vázány na nervový život, ale obraznost je již vázaná na život dýchání. Takže můžeme říci, že při dýchání máme v sobě utvářející život. Tento utvářející život přirozeně žije v lidské formě a tím, že přebývá v lidské formě, se také na ní podílí.

Zvěrokruh a sedm úrovní života

Lidská forma, jak jsme zjistili, je vytvořena podle zvěrokruhu. Právě díky tomu, že tento utvářející život, který je zprostředkován dýcháním, žije ve formě člověka, se také podílí na celkové vnější formě vytvořené z hvězdného nebe. Tím se tato forma začleňuje také do nitra člověka. A dýchání je pak založeno na tom, že z dýchacího procesu nejenže vzchází to, co má člověk ve vědomí, ale vzchází z něho především obrazy všech vnitřních orgánů v napodobenině vnější formy. Vnitřní orgány se tedy vytvářejí oklikou skrze proces dýchání nejprve jako obrazy. Zde ještě nejsou substanciální. Dech tvoří nejprve obraz člověka, obraz vnitřního člověka.

*Nervová myšlenka
Cirkulace
látek*

Trojčlenný člověk

Současně zde vidíte, jak je vytvářený trojčlenný člověk: člověk smyslů a nervů, člověk oběhu, rytmu a člověk výměny látek a končetin neboli člověk látkové výměny a pohybu. Nový člověk pak vzniká reprodukcí. Atributy, které jsem vám připsal zde vpravo, vám dávají představu o rozdílech mezi úrovněmi života. Naše éterné tělo žije ve smyslech a tím žije v jakémisi odumírajícím životě; v uchovávajícím životě žije tím, že existuje v nervovém životě, v nervových proudech. Teprve v životě dýchání se naše éterné tělo stává opravdovým tělem tvořivých sil, které nastiňuje obrazy. A to, že se tyto obrazy pak skutečně stávají celou vnitřní organizací, zprostředkovává oběhový život; ten se vyplňuje hmotou ze života látkové výměny. Tím, že éterné tělo proniká zažívání, stabilizuje vlastní tělo tvořivých sil. A subjektivní lidská síla potom vchází dovnitř díky životu končetin.

Stará instinktivní moudrost

Také tyto souvislosti nahlížela dávná instinktivní moudrost, která věděla, že člověk přijímá život zvonku a náležitě ho vnitřně dále utváří. Dávní mudrci si celý proces představovali asi takto: Vezmeme-li nejzevnější vrstvu zemského okruhu, této sféry světa, vezmeme-li pak nejbližší vrstvu, pak další vrstvu - máme nejzevnější vrstvu nejbližší k nebi stálic, tedy k tomu ve vesmíru, čemu člověk vděčí za svou formu. Jeho život, jak uváděla tato stará moudrost, mu pak nevyplývá z nebe stálic, ale z nebe oběžnic. Dávní mudrci zde rozlišovali především Saturn, Jupiter, Mars a Slunce. Když máme na zřeteli Slunce v jeho pravé podstatě (o pravé podstatě Slunce jsem mluvil často), odlišuje se - a proto ho populární astronomie nazývá stálicí - od ostatních členů planetární soustavy náležející k Zemi tím, že se projevuje jako zdroj světla. Jeví se jako zdroj světla a potud se liší od ostatních článků planetární soustavy, které se nejeví jako zdroje světla, ale jako obrazy. Proto se také v populární astronomii říká, že mají vypůjčené světlo, že odrážejí světlo Slunce - řečeno tedy v populárním smyslu, Slunce světlo samo produkuje, ostatní planetární tělesa světlo odrážejí.

Slunce a trojnost

Uvědomte si tento rozdíl: máme zde Slunce, které ve světle ze sebe produkuje svou vlastní charakter, a máme zde ostatní nebeská tělesa, planety, které ukazují jen obraz vnějšího charakteru, tedy do jisté míry jen to, co nesou na svém povrchu, a činí to viditelným tak, že odrážejí sluneční světlo. Je to podstatný rozdíl. A tím, že Slunce je do jisté míry zdrojem světla, je také zdrojem života.

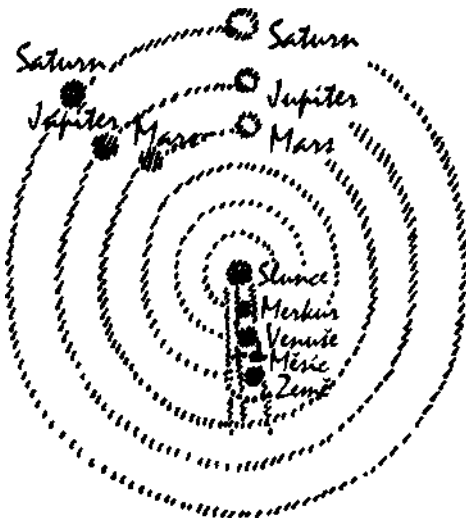
Ale je ještě jiným zdrojem. Ve všech dobách se již v rámci instinktivního poznání mluvilo o trojitém Slunci - o Slunci jako zdroji světla, zdroji života a zdroji lásky. Ve Slunci je zcela

obsažena tato trojnost.

Slunc
zdroj světla
zdroj života
zdroj lásky

Slunce a působení planet

Nemusíte vlastně vůbec zhřešit vůči kopernikové vesmírné soustavě, můžete si ji zachovat, a přesto můžete z hlediska této kopernikové soustavy poznat to, co dávní mudrci, kteří měli instinktivní znalosti kosmu, mínili svou vesmírnou soustavou. Přepokládejme tedy, pojato kopernikovsky, že tu, ve středu - nebo pro mne za mne v jakémsi ohnisku - stojí Slunce, kolem Slunce se otáčejí Merkur, Venuše, Země, Mars - planetoidy dnes můžeme pominout - a

Jupiter,

Saturn.

Nyní ale vezměme vše takto: Vezměme si postavení, které je také zcela možné - zde (nahore) máme Saturn, Jupiter, Mars a nyní přicházíme ke Slunci, Merkuru, Venuši a Zemi s Měsícem, který zde umístíme takto.

Tohoto postavení si přirozeně nemusíme všímat, uvedl jsem ho, abych vám ukázal, že navzdory Kopernikově soustavě, je také možné pořadí, které předpokládali dávní mudrci: Měsíc, Venuše, Merkur, Slunce, Mars, Jupiter, Saturn. Konstelace stačí brát tak, aby Země stála na jedné straně od Slunce a někde na druhé straně byly vnější planety. Vůbec není nutné, aby se takováto opozice nebo konjunkce uskutečnila, to se může stát i alternativně, střídavě, ale je třeba vzít v úvahu, že takové pořadí je naprosto myslitelné. A právě toto pořadí měla na mysli stará instinktivní moudrost²

Proč? Protože se jí toto pořadí zdálo důležité. Dávný člověk si řekl: předpokládejme, že zde na Zemi žije člověk. Ten je vystaven universu a prožívá sluneční paprsky, které jsou mu především zdrojem světla, zdrojem života a zdrojem lásky. Tak do něj vstupuje světlo, život a láska. Slunce je zdrojem této trojice. Ale člověk není vystaven jen slunečnímu životu, sluneční lásce, slunečnímu světlu, ale také obrazné povaze Saturnu. Kdyby byl člověk vyvíjející se na Zemi vystavený pouze slunečnímu životu, nemohl by rozvíjet život svých smyslů.

Vezměme jeden ze smyslů - zrak. Oči by se jako fyzikální aparát nemohly oddělit, ale seděly by zde jako nějaká jiná část lidského těla, snad by se staly svalovými orgány nebo něčím

2 R. Steiner jednou poznamenal, že dávní mudrcové považovali za nutné chránit svou moudrost před nepovolanými a proto ji sdělovali jen svým vybraným žákům, u nichž věděli, že jsou toho hodni. Pokud tedy do knih zapsali záměrnou chybu, svým povolaným žákům pouze ústně oznámili, že se má vlastně místo „Merkur“ číst „Venuše“. Tak podle Rudolfa Steinera vznikl omyl, který se vyskytuje ve školních učebnicích i v astronomických spisech, že planeta, která je Slunci nejbližší, se nazývá Merkur. R. Steiner se na několika místech, kde má na mysli prostorové uspořádání, přidržuje tohoto oficiálního pojetí, ale tam, kde má na mysli duchovní vývojové fáze, uvádí jiné pořadí. - Pozn. vyd.

podobným, třeba cévami. Tedy kdyby byl člověk neustále vystavený Slunci, nemohly by se vyvinout jeho oči ani ostatní smysly. Za to, že člověk může rozvíjet své smysly, za to vděčí okolnosti, že sluneční vliv je zeslabován Saturnem, který obíhá v nejzevnější sféře. Saturn do jisté míry vysušuje cévy a tím - řečeno rámcově - vzniká fyzikální aparát/

Na základě tohoto instinktivního poznání, k němuž dnes opět dospíváme, si mudrc starých dob řekl: Život smyslů umožňuje vlastně Saturn, jenž působí dovnitř.

A druhá věc: Člověk není vystaven jen vlivu Saturnu. Kdyby byl trvale vystaven slunečnímu životu, pak by nemohl rozvíjet nejen žádné smysly, ale nemohl by rozvíjet ani život nervů. Život nervů vysychá, jinak by se rozbujel a nervy by se staly takovými orgány, jako jsou svaly. Tato vysušující tendence v životě nervů odpovídá působení Jupitera. Člověk dávných dob tedy říkal, že život nervů podněcuje Jupiter.

Planety překryté Sluncem

Poněvadž Saturn oběhne kolem Slunce asi jednou za třicet let, člověk žijící na Zemi zažije toto jisté překrytí Slunce Saturnem přibližně jedenkrát.

Saturn překrytý Sluncem a kosmické podněty

Má-li člověk to štěstí, že je Saturn zvláště silně překrytý Sluncem, do života jeho smyslů zasvitne silný sluneční život. Mohli bychom říci, že oči nebo jiné smysly - oči sice přicházejí do úvahy nejméně, ale můžeme to na nich nejlépe ukázat, protože jsou nejzřetelnější - dostanou zvláštní podnět. Když tedy člověk během svého života zažije tuto konstelaci, při níž Saturn do jisté míry nepůsobí na jeho smysly, pak se může stát, že zjistí, jak právě skrze jeho smysly proniká zvláštní kosmický vliv této konstelace. Díky tomuto kosmickému podnětu se člověk stane smyslově silnějším. Takové věci se stávají, třebaže je lidé chtějí vysvětlit vším možným, jenom ne tím, čím skutečně

jsou.³

O těchto věcech dnes existuje docela obsáhlá americká literatura, v níž např. *William James* přichází s teorií o všelijakých „probuzeních“.³³⁾ Mluví o tom, že existují lidé, kteří zažijí zvláštní probuzení. Pokud se byť jednou začtete do knih Wiliama Jamese a jeho žáků, shledáte, že existuje zvláštní fenomén, že člověk v nějaké době zažije zvláštní podnět. Samozřejmě tito lidé nevědí, odkud ten podnět pochází, nevědí, že pochází ze zvláštní konstelace, která nastane buď se Saturnem, nebo s Jupiterem. Když je překrytý saturnský život, velmi silně se podnítl život smyslů; pokud je překrytý jupiterský život (což se ostatně může stát ještě snadněji, protože Jupiter oběhne Slunce za dvanáct let, tedy rychleji), pak člověk nalézá nějaký podnět ve svém nervovém životě.

Všechny tyto věci, které se tu zaznamenávají, se zasouvají do podvědomí.⁴ A podvědomí, to je dnes jakýmsi odpočívadlem pro všechny lidi typu Wiliama Jamese, lidi typu psychoanalytiků. Podvědomí je čistě negativní pojem, je to plivátko, do něhož můžeme vyplivnout vše, pro co v životě nemáme vůbec žádné vysvětlení. Podvědomí pak funguje jako plivátko. Vše musí tam, dovnitř a hned, tam jsou skryté duševní „provincie“, které se pak příležitostně ozývají a tak dál. Bylo by nanejvýš žádoucí, kdyby se všem těmto teoriím, ať pragmatickým nebo psychoanalytickým, dostalo někdy důkladnějšího objasnění.

Mars překrytý Sluncem

Třetí planetou je Mars, který zeslabuje překypující život dýchání. Také u něho se přirozeně může stát, že ho Slunce překryje a život dýchání pak může zakusit zvláštní podnět. Ale

3 Nitro oční koule, tedy rohovka, přední komora, čočka sklivec, jsou tkáně zcela bezcévné, průhledné. Určitou cévní síť má sítnice a mezi sítnicí a bělímou je velmi tenká vrstva „cévnatka“, skládající se jen z cév, pozn. vyd.

4 C. G. Jung tento proces nazval „vytěšňováním“, viz G. Wehr, *C. G. Jung a R. Steiner*, Fabula 2005, pozn. vyd.

poněvadž Mars oběhne okolo Slunce velmi rychle, asi za dva roky, je tomu tak, že tento kosmický podnět zažije téměř každý člověk a každý člověk tedy ve svém dechovém životě, ve svém prožívání obrazů obdrží určité podněty. Lidé, kteří je přijali do svého dechového života, se stávají básníky, skladateli nebo jinými umělci. Tyto podněty však nejsou natolik hluboké, aby pak o nich následně spekovali lidé jako James. Považují se za něco vysvětlitelného. Dávní instinktivní mudrci tedy považovali Mars za podněcovatele života dýchání.

Pak je zde samotný sluneční život, jenž je podnětem pro člověka, samo Slunce, které povzbuzuje život, lásku, světlo: navenek podněcuje světlo, uvnitř podněcuje lásku a život podněcuje ve styku s vnějším světem. Tento podnět se zařazuje do středu, mezi život dýchání a život oběhu, kam ho také umístila dávná moudrost. Mezi dechovým a oběhovým životem leží přece srdce, které není žádný motor, nýbrž je výrazem toho, co se odehrává mezi krevním oběhem a dýcháním.

Merkur a překrytí Sluncem, Venuše

A dostáváme se k výměně látek. Dávná moudrost vnímala tuto konstelaci tak, že při pozorování Merkuru nekladla hlavní důraz na to, jak ho může překrýt Slunce, tak jako překrývá ostatní planety, ale zaměřila se na to, do jaké míry právě sám Merkur překrývá Slunce vůči Zemi, tedy že zakrývá Slunce. Postavení Merkuru mezi Sluncem a Zemí, kdy Merkur překrývá Slunce, považovala za velmi důležité pro vývoj života člověka.

Stará moudrost považovala za podstatné postavení Merkuru mezi Sluncem a Zemí, zatímco vzhledem k Jupiteru považovala za podstatné jeho postavení vně Slunce. Zatímco Slunce vždy překrývalo ostatní planety, zde Merkur překrývá Slunce, což znamená, že vlastně oslabuje život. Tímto oslabováním působnosti slunečního života se ale oslabený život v nitru člověka stává pohyblivějším. Kdyby se tento život neoslaboval, člověk by musel to, co vzal do úst, ihned (odpusťte) vyzvracet,

protože by v sobě nesnesl vůbec nic z vnější látky a neustále by zvracel. Dokonce by odvykl jídlu, protože by to bylo příliš nudné. Právě proto je v člověku sluneční život tak silný. Kdyby existoval pouze život srdce, to znamená sluneční život, člověk by v sobě nemohl zpracovat žádné látky. Vše by

ihned vyvrátil. Okolnosti, že život Merkuru poněkud oslabuje život Slunce, člověk vděčí za to, že může rozvíjet výměnu látek. Z tohoto důvodu si stará moudrost představovala bytost Merkuru jako působící z kosmu a včleněnou mezi životem oběhovým a životem látkové výměny. Bytostná podstata Merkuru tedy posunuje substanci skrze lidský organismus do jednotlivých orgánů, ale síla je do nich vnášena pohybovým životem.

Stejně jako je život látkové výměny závislý na životě Merkuru, je pohybový život závislý na životě Venuše. Venuši dávná moudrost připisovala sílu, která námi protéká jako síla vnitřního sebe- obnovování, jako pocitování druhého člověka, člověka síly v sobě.

Na čem spočívá tvorba lidského zárodku

Život Měsíce, který leží blízko pozemského života, působí nejen oslabujícím způsobem, takže člověk zpracovává látku, že zpracovává sílu. Jednou jsem vysvětlil,⁵ na čem vlastně spočívá reprodukce - jistým organickým způsobem je hmota vynechána, jaksi odsunuta. Tvoření zárodku nespočívá jen v tom, že člověk je materiálně přiváděn generacemi dolů na Zemi, ale že jaksi vzniká prázdný prostor, v němž je v člověku materie odbourána a do člověka pak může působit celé universum. Do této duchovní stavby (plíce, srdce, játra jsou přece naprosto duchovní stavbou), se teprve potom vsunuje materie. Ale utvářející síly jsou mu vytvářeny z celého universa a z prožívání mezi smrtí a novým zrozením.⁶

Tvoření zárodku v člověku spočívá v tom, že hmota se odsouvá, potlačuje a embryo se vlastně organizuje z kosmu na základě jeho síly. V této souvislosti reprodukční život spočívá na životě Měsíce.

⁵ viz Max Hoffmeister, *Záhady početi*, Fabula 2010, pozn. vyd.

⁶ viz R. Steiner, *Anthroposofie jako kosmosofie*, GA 207, třináctá přednáška, Dornach, 22. října 1921, pozn. vyd.

Modifikace Země jejím postavením vůči článkům planetární soustavy, vztah orgánů

Jako jsem včera popsal lidskou formu v jejích dvanácti částech ve vztahu k nebi stálic, tak jsem se vám dnes snažil ukázat, jak v souladu se starou instinktivní moudrostí, jakož i v souladu s novější anthroposofickou vědou souvisí život člověka s planetárním, kosmickým životem. Děje se to díky tomu, že život člověka je skutečně modifikován různým postavením Země k článkům planetární soustavy a k jejímu středu, ke Slunci. V horním člověku odumírá, uchovává se a je utvářen. V dolním člověku je oslabován, takže člověk může od Země přijímat její substanci, sílu Země. Odpudivou sílu Země člověk prostě přijímá do své vlastní síly a tím vytváří sílu svých orgánů.

Tak vidíme, že také život člověka vychází z kosmu.

Vliv znamení zverokruhu a planet

Podíváme-li se vzhůru k nebi stálic, pak vidíme v nebi stálic, totiž ve znameních zverokruhu, reprezentanty utváření lidské formy. Pozorujeme-li pohyb jednotlivých planet, potom v nich máme to, co nám z kosmu vysvětluje různé úrovně lidského života. Tím, že přijímáme smyslový život, díváme se až k Saturnu, přijímáme-li život nervů, vidíme až k Jupiteru, a pohlížíme až k Marsu, žijeme-li životem dýchání. Tento dechový život působí v obrazech.

Povšimněme si nyní především tohoto života dýchání. Řekl jsem vám, že obrazy přijímáme z kosmu jako formu. Tedy to, co ze zverokruhu prožíváme v pohybu, vplývá určitým způsobem do nitra jako obrazy vnitřních orgánů. Ale nezapomínejme, že člověk se mezi narozením a smrtí nachází na Zemi, kde dolní působí na to horní a vše se tak *vždy* vytváří *polárné*. Tyto obrazy postupují do nitra, a kdyby nevstupovaly dovnitř, nemohli bychom mít žádné orgány a ty by nemohly být fixovány látkou. Ale poněvadž všude se uskutečňuje i protějšek, můžeme říci, že když např. dýcháme, jsou dovnitř vháněny obrazy - řekněme

tedy např. obraz ledviny, který se sice vyplňuje substancí (kresleno červeně); ale zároveň směrem vzhůru vzniká protějšek. To znamená, že tyto obrazy, které člověk jednou přijal, jsou opět vrhány zpět jako ozvěna. Nemusíte myslet na současnost, orgány jsou již tady. Tyto věci člověk přirozeně vytvořil již v prvních dobách svého pozemského bytí, ale ke zpětnému odrazu může docházet neustále.

Vztah samohlásek a souhlásek k planetám a k zverokruhu

Zítřka uvidíme, jak přitom působí duševno. Zpětný odraz probíhá neustále. Tedy si to představte: Spolu s životními procesy každý sám pro sebe přijímáte obrazy pro své vnitřní orgány. Tento děj se odráží, což znamená, že s životem dýchání, který probíhá uvnitř, vystupují zase vzhůru obrazy jako ozvěny těchto obrazů zvěro- kruhu.

Pomyslíte-li na svůj sluch, potom budete mít představu tohoto zpětného odrazu. Tyto obrazy se vytvářejí do vzduchu, a jsou to samohlásky a souhlásky! Z planet přicházejí více samohlásky, ze souhvězdí zvěrokrhu přicházejí souhlásky. Tímto zpětným odrazem je řeč. To, co postupuje dovnitř, utváří orgány, a to, co se odráží zpět, žije v řeči. Samohlásky a

souhlásky se jistým způsobem do nás vhánějí a tvoří základ našich orgánů. To, co je v našem nitru více formou, přichází spíše ze zvěrokruhu, to, co je více životem, přichází spíše z planet. Když se odráží spíše život, tvoříme samohlásky, odráží-li se spíše forma, tvoříme souhlásky. Vždyť v řeči také zřetelně poznáte, že souvisí s životem dýchání.

Vidíte, jak ztrácí na ceně snaha vysvětlovat člověka tak, že ho položíme na pitevní stůl a zjišťujeme, co má pod kůží. Je to podobné, jako kdyby někdo vzal magnetickou střelku a chtěl by pominout skutečnost, že sama Země je velkým magnetem, takže jeden konec střelky je zvenčí hnán na sever, druhý na jih. Když tedy vytváříme teorii, v níž chování magnetické střelky připisujeme *jí samé*, a nechceme vzít ohled na to, že ji řídí síly Země, pak děláme naprosto totéž, co se dnes činí v anatomii a fyziologii, která chce člověka vysvětlit z toho, co se nachází uvnitř jeho kůže.

Řeč člověka

Všichni ti lidé, kteří chtějí vysvětlit např. řeč z toho, co je uvnitř člověka, se nacházejí na úrovni vysvětlování chování magnetické střelky z ní samé, zatímco pravdou je, že co do formy člověk do sebe přijímá život stálic, v ozvěně ho reprodukuje a tím tvoří souhlásky. Přijímá také pohyby planetárního života, které mají vliv na jeho vlastní život; ten se totiž utváří díky dechovému životu v obrazech, odráží se pak zpět a tím vznikají samohlásky. Řeč člověka můžeme vysvětlit jen tehdy, když souhlásky vysvětlíme ze seskupení stálic, samohlásky z pohybu planet, po případě ze vzájemného překrývání planet, když tedy to, co člověk mluví, vysvětlujeme z vlivu celého kosmu.

Zde (náčrt na str. 107, vodorovná čára), ve Slunci, je určitý střed. Vezmete-li tři horní články - potom máte horního člověka. Vezmete-li tři dolní články, máte dolního člověka. Nového člověka vytváří život reprodukce. Vezmete-li nyní v úvahu život

dýchání a život oběhu, vidíme, že život oběhu odráží planetární pohyby; náš krevní oběh není v podstatě ničím jiným než otiskem planetárního života. Takže můžeme také říci: z oběhového života přicházejí samohlásky, z dechového života přicházejí souhlásky. A nyní dostáváte znovu pozoruhodnou souvztažnost. Život výměny látek můžete přiřadit k životu nervů; život pohybu můžete přiřadit k životu smyslů. Život smyslů je však přičleněn k pohybu Saturnu. Saturn se pohybuje, mohu-li to tak říci, nejbližze zvěrokruhu, tak jako se člověk v životě pohybu nejlépe vtiskuje do vnějšku. Chceme-li znázornit otisk kosmických tajemství na člověku, pak máme na jednom pólu život smyslů, na druhém pólu život pohybu a z tohoto děje dostaneme - eurytmii.⁷ V eurytmii tedy vidíme bezprostřední odraz periferního kosmického vztahu člověka. To jsem chtěl pouze naznačit.

Dnes jsem tedy chtěl rozvinout spojitost člověka s kosmem ve vztahu k jeho životu. Včera jsem vám chtěl vyložit spojitost člověka a kosmu vzhledem k jeho formě. Zítra přejdeme k pozorování třetího prvku člověka ve vztahu ke světu - k duši. K pozorování formy a života přidáme zítra pozorování duše člověka a její přičlenění ke kosmickému životu.

Rudolf Steiner

⁷ R. Steiner: *Eurytmie jako viditelná mluva*, Fabula 2008, a *Eurytmie jako viditelný zpěv*, připravuje k vydání Fabula. - Pozn. vyd.